

Dr. Soós Aladár – a magyar dietetikai rendszer megalapítója

Dr. Aladár Soós – founder of the Hungarian dietetic system

Dr. Solymosi Dóra doktorandusz

Semmelweis Egyetem Rácz Károly Doktori Iskola - Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola

dori.solymosi@gmail.com

Initially submitted Oct.25, 2019; accepted for publication Oct. 28, 2019

Abstract

Implementation and popularization of the first clinical nutrition system in Hungary is the merit of Dr. Aladár Soós (1890-1967). During his career he recognized the medical and economic importance of individualized patient treatment. Within the clinical catering system, instead of the standard system, he created a customized dietetic model. This provides patients a qualitative and quantitative choice after a preliminary consulting. He deemed it necessary to involve dietary experts - forerunners of modern dietitians - in hospital work. Organizing their proper training was also his achievement. Professor Soós's work is still internationally acclaimed; his findings look fresh and up-to-date well into the 21st century.

táplálkozástudomány, dietetikus, orvosi táplálkozási terápia betegélelmezési rendszer, individuális betegellátás

Kulcsszavak: táplálkozástudomány, dietetikus, orvosi táplálkozási terápia betegélelmezési rendszer, individuális betegellátás

Keywords: nutrition science, dietitian, medical nutrition therapy, clinical nutrition system, individualized patient treatment

Bevezetés

Dr. Soós Aladár igazi újtó volt és jó érzékkel irányította életpályáját. Saját döntés volt ez vagy pedig mély tisztelet mentora előtt, mely miatt hallgatott annak tanácsaira, ahogy ő fogalmaz „életindító éveiben”? Ezt már nem tudjuk meg, de az biztos, hogy a sebésznek készülő fiatal orvostól végül a magyar dietetika, a magyar táplálkozástudomány atyja lett, s ezzel maradandót alkotott. Merem állítani, hogy nincs olyan dietetikushallgató, akinek ne lenne ismerős Dr. Soós Aladár neve. Neki köszönhető a dietetikus képzés alapjainak letétele, valamint az egyénre és kórállapotra szabott betegélelmezés kidolgozása, mely rendszer nemcsak hazánkban, hanem Európa több országában is bevezetésre került.

A kezdetek

Sóvári Dr. Soós Aladár 1890-ben Egerben látta meg a napvilágot Soós Aladár (1862-1908) és Vass Ilona (1869-ismeretlen) gyermekeként. Édesanyja szintén egeri születésű volt, míg édesapja Nádason kezdte életét. Középfokú tanulmányait a kassai Premontrei Gimnáziumban folytatta, ahol 1907. június 7-én szerzett érettségi bizonyítványt. Leckekönyve (*I. ábra*) szerint 1907. szeptember 5-én kezdte meg orvosi tanulmányait az Királyi Magyar Tudományegyetem.

Az Orvostudományi Karon tett szigorlati jegyzőkönyvek, melyeket a kar igazgatósága, később pedig a Dékáni Hivatal vezetett, számos információval szolgálnak Soós professzor tanulmányait illetően. Az orvosi szigorlatok rendje a XVIII. század végétől a XX. század közepéig az orvostudomány fejlődésével párhuzamosan többször változott, korszerűsödött.

A lecke-könyv tartalma. Anyakönyvi igazolvány.				
Kelet			A kiállító hatóság	Jegyzet
év	hó	nap		
1907	augusztus	5.	Orvosi k. és magy. k. tantervi egyesítés.	

Félévek.			
Tan-		A látogatott főiskola	Jegyzet
év	féltéve		
1907-8	I	Orv. tud. egyesítés (7 tanár, 38 fő) 1907 márc. 5. 1482-	
1907-8	II	Orv. tud. egyesítés (6 tanár, 31 fő) 1907 jún. 15. 1470-	
1908-9	I	Orv. tud. egyesítés (9 tanár, 41 fő) 1908 márc. 4. 813-	
1908-9	II	Orv. tud. egyesítés (6 tanár, 42 fő) 1908 jún. 17. 5243-	
1909-10	I	Orv. tud. egyesítés (6 tanár, 31 fő) 1909 márc. 10. 5216-	
1909-10	II	Orv. tud. egyesítés (7 tanár, 37 fő) 1909 jún. 19. 5717-	
1910-11	I	Orv. tud. egyesítés (6 tanár, 30 fő) 1910 márc. 27. 6175-	
1910-11	II	Orv. tud. egyesítés (7 tanár, 39 fő) 1910 jún. 26. 5666-	
1911-12	I	Orv. tud. egyesítés (7 tanár, 40 fő) 1911 márc. 17. 6136-	
1911-12	II	Orv. tud. egyesítés (6 tanár, 27 fő) 1911 jún. 23. 6355-	

130	Déka Miklós 1888 11/19 i. k. k. k.	4/16 vi/9 2/12	Anatomia: elejősleges Lenhossék Élettan: elejtalan Tangl Természettan: elejősleges Eötvös	klasztikus elejtalan 907.12.16
131	Soós Aladár 1890 7/19 i. k. k. k.	vi/16 vi/9 2/12	Anatomia: jó Lenhossék Élettan: jó Tangl Természettan: jó Eötvös	Jó vi. 16 Stumm
	Egert.	3/11	Chemia: elejősleges Winkler	
	M. L.	vi/16	Anatomia: nem jellemt az elv.	lejtjellemt

1. - 2 ábra Soós Aladár lecke-könyve, első szigorlatok

1909. június 16-án, Liebermann Leó (1852-1926) dékánsága idején tette le első szigorlatait. Anatómiából Lenhossék Mihálynál (1863-1937), élettanból Tangl Ferencnél (1866-1917), természetből Eötvös Lorádnál (1848-1919), kémiából Winkler Lajosnál (1863-1939) vizsgázott¹ (2. ábra).

A felmenő rendszerben bevezetett új orvosi szigorlati rend² szerint 1905-ben vizsgáztak először az orvostanhallgatók. Soós professzor (3. ábra) 1912 júniusában tette le kórbonctanból Genersich Antalnál (1842-1918), gyógyszerzertanból Bókay Árpádnál (1858-1919), kórtanból újra Tangl Ferencnél (akkoriban már dékán), törvényszéki orvostanból Ajtai Kovách Sándornál (1845-1917), közegészségügyből pedig Liebermann Leónál.

179	Soós Aladár + s. k. javít. Miklós.	Orvostan	vi/15	Jó	Miklós
		Közegészségtan	vi/15	Jó	Stumm
180		Végeredmény	vi/20	Jó Tangl	
		Kórbonctan	vi/20	Jó	Stumm
		Gyógyszerzertan	vi/16	Kitűnő	Stumm
		Általános kórtan	vi/12	Jó	Stumm
		Törvényszéki orvostan	vi/15	Kitűnő +	Miklós
		Közegészségtan	vi/15	Jó	Stumm
		Végeredmény	vi/20	Jó Tangl	

3. ábra második orvosi szigorlat

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>
dr. Solymosi Dóra doktorandusz

A harmadik szigorlat tantárgyaiban is változások történtek. Belgyógyászati, sebészeti, szemészeti, szülészeti- és nőgyógyászati klinikai és műtéttani vizsgákat, továbbá az elmekörtan, gyermekgyógyászat, valamint a bőr- és bujakörtan tárgyköréből egy választható vizsgát kellett teljesíteniük a hallgatóknak.

VIII. kötet.

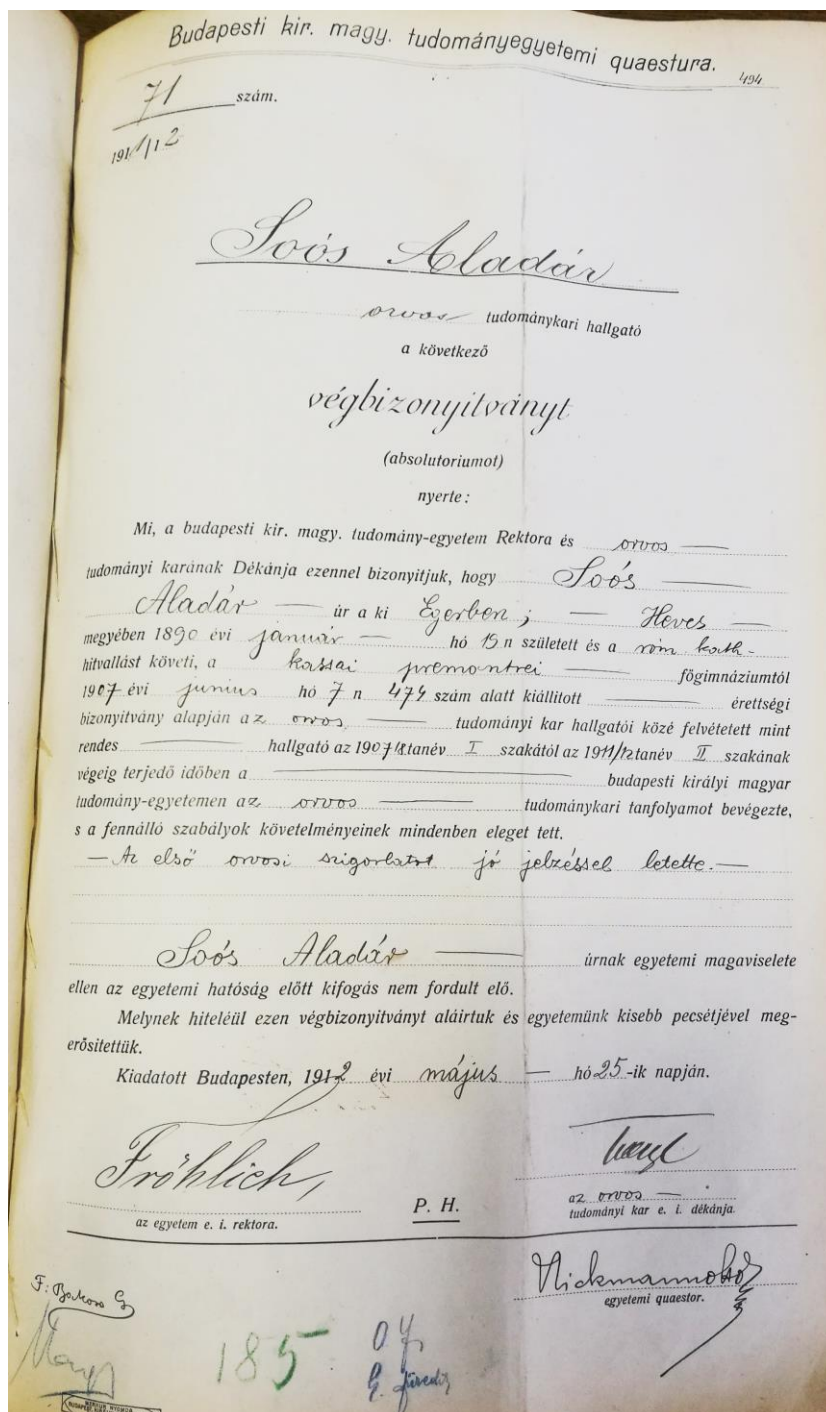
III. ORVOSI SZIGORLAT. 210 lap.

1912/13 év.

Folyószám	A szigorló neve, születési éve és helye stb.	Tárgy	A szigorlat napja	Érdemjel	Aláírás	
	Soos Aladár	Belgyógyászat	X.16	Kitűnő	Kányó	
		Sebészet	klinika	X/15	Kitűnő	János
			műtéttan	X/15	Kitűnő	
		Szemészet	klinika	X/26	Jó	Hoór Károly
			műtéttan	X/26	Jó	
		Szülészet	klinika	X/2.	Kitűnő	Tauffer
			műtéttan	X/2.	Kitűnő	
		Elmegyógyászat				
124			Gyermekgyógyászat	X/16	Jó	Korányi Sándor
			Bőrgyógyászat			
		Végeredmény	X/18	Kitűnő	János	
		Belgyógyászat	X.16	Kitűnő	Kányó	

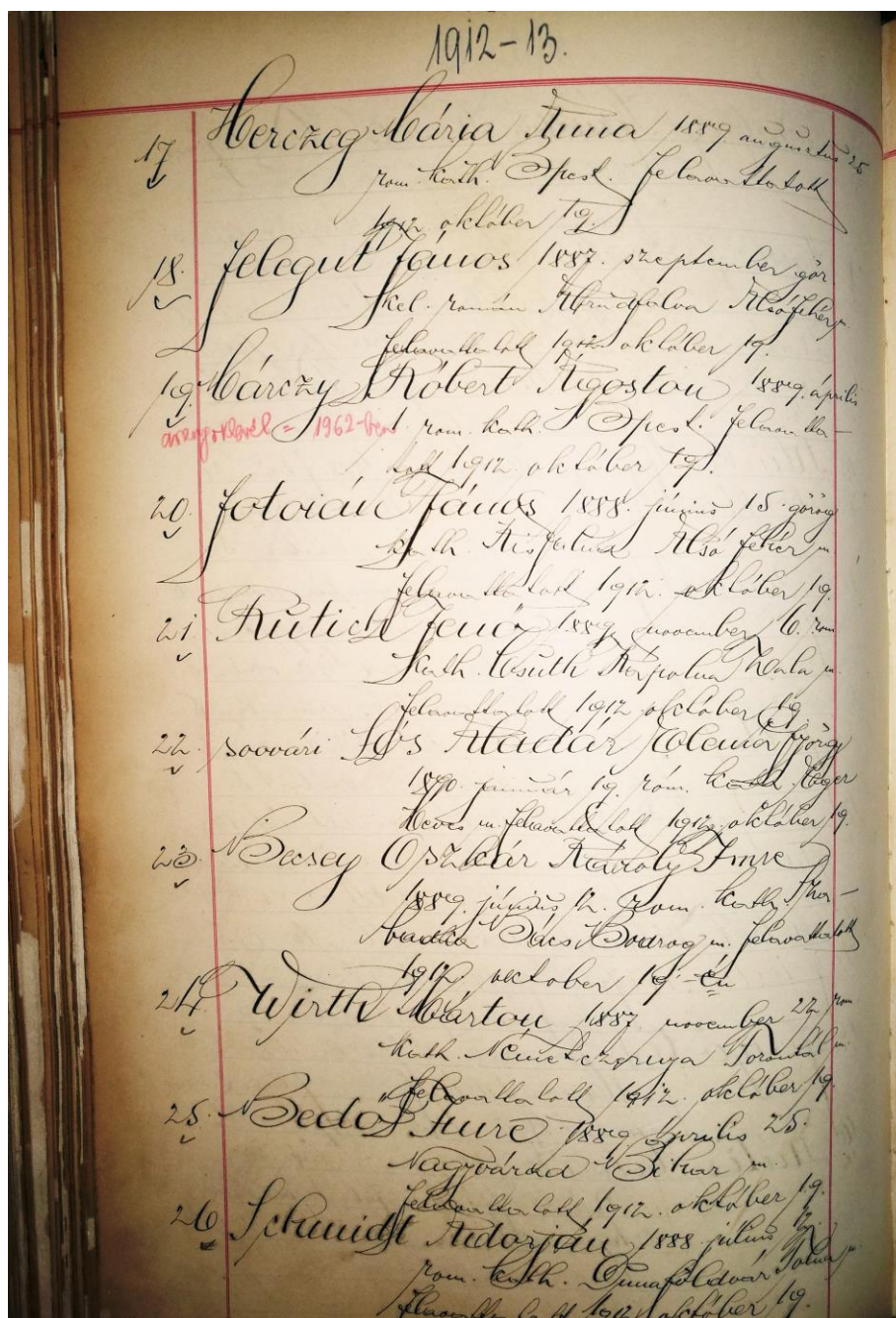
4. ábra harmadik szigorlat eredménye

Az orvostanhallgató Soos kitűnő érdemjegyet (4. ábra) kapott harmadik szigorlatán³ későbbi mentorától Korányi Sándortól (1866-1944). Hasonlóan kiemelkedően teljesített szülészetből Tauffer Vilmos (1851-1934) értékelése alapján. Sebésznek készült, így nem meglepő az előzőekhez hasonló minősítés a magyar ortopédiát megalapozó Dollinger Gyulától (1849-1937). Szemészetből Hoór Károlynál (1858-1927) vizsgázott. A választható tárgyak közül Soos a gyermekgyógyászat mellett döntött és az ifjabb Bókay János (1858-1937) előtt tett tanúbizonyoságot ismereteiről.

5. ábra végbizonyítvány

1912. május 25-én szerezte meg végbizonyítványát⁴ (5. ábra), majd október 19-én avatták orvosdoktorrá soovári Sós Aladár Elemér Györgyöt (22-es sorszám) az „Egyetemes Orvosdoktorok Arany Könyve 1878-1926.” szerint⁵ (6. ábra). A kötet laperei valóban arannyal fúttatottak.

6. ábra Egyetemes Orvostudósok Arany Könyve 1878-1926.”

A gyakornoki évet, mely belgyógyászati, sebészeti és szülészeti blokkokat ölelt fel 1912. november 1-jétől 1913. április 30-áig a „Balparti Kórházban” töltötte (feltehetőleg a mai Rókus Kórházban), majd 1913. május 1-től október 30-áig a III. sz. Belklinikán dolgozott⁶, ahol végül díjtalan gyakornokká nevezték ki. Ebben a pozícióban tevékenykedett 1914. március 16-ától augusztus 31-éig. A Klinika a kényelmesebb kórtermek igénybevételét díj ellenében tette lehetővé, az így befolyt összeget pedig a díjtalan gyakornokok között osztotta szét. Az Orvostudósok és gyakornokok eskükönyve⁷ alapján ekkor Soós nőtlén volt és két nyelvet, magyart, valamint németet beszélt. Gyakornoki esküjének dátuma 1914. június 5-e.

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

dr. Solymosi Dóra doktorandusz

Hamar tanársegéd lett belőle, mely nemcsak tudományos, hanem anyagi (I. tanársegédi fizetés) előrelépést is jelentett. Beszélte nyelvei között ekkor már a francia is feltűnik. Rövidlátása miatt felmentették a katonai szolgálat alól, így az első világháború alatt a Klinikán tanársegédi feladatokat látott el. 1916 júliusában Fuchs Dénessel közösen magyar és német nyelven publikált a „A benzolnak az emberi szervezetben való elégségi módjáról⁸”.

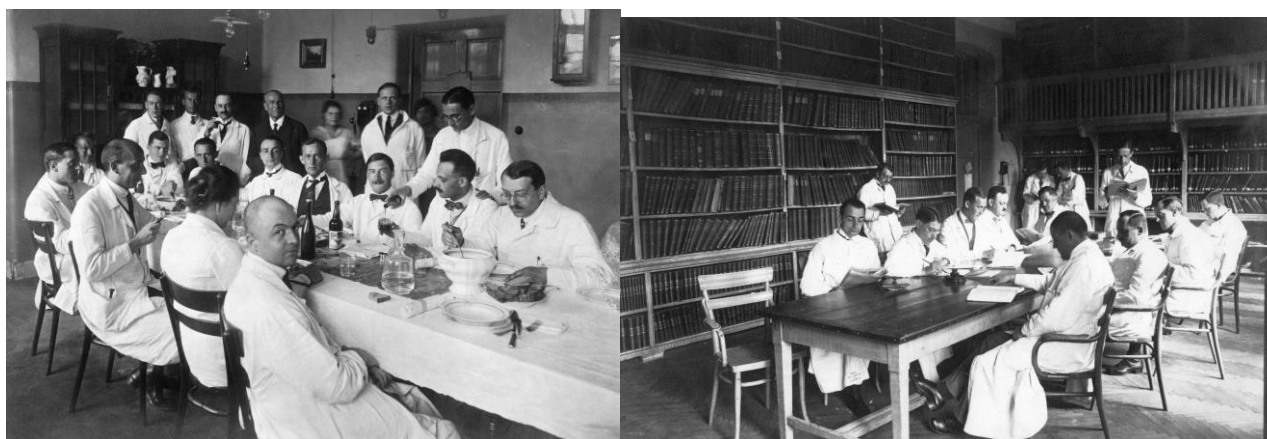
Korányi – a mentor

Báró tolcsvai Korányi Sándor doktor, a magyar belgyógyászati iskola kiteljesítője, egyetemi magántanár, Korányi Frigyes (1828-1913) belgyógyász-professzor fia, aki méltán vitte tovább az apai örökséget. Korányi Sándor professzor jó érzékkel terelte az ifjú titán első lépéseit karrierje során. Maga is több ízben tett szert külföldi tapasztalatokra, így lehet, hogy ez is motiválta, mikor Soós figyelmét a külföldi tanulmányutak felé fordította.

1919 októberétől 1920 áprilisáig Soós Berlinben, Friedrich Kraus (1858-1936) tanár Belklinikáján gyógyított, majd innen, hogy a diétetika tudományát teljes mélységében elsajátítsa, Dr. Eugen Weidner (1861-1926) Drezda melletti (Loschwitz) szanatóriumában töltött el másfél évet⁹.

1921 szeptemberében tért vissza a III. sz. Belklinikára, ahol tanársegédi pozícióban, a tanultak alapján mintaszerű diétás konyhát és egy ehhez kapcsolódó táplálkozástudományi kutatásokra alkalmas laboratóriumot állított fel, melynek vezetésével is megbízták. Már ekkoriban tanította a gyakorló orvosokat, fűrdőorvosokat, kórházi személyzetet a diétás konyhatechnikára és a speciális étrendekre.

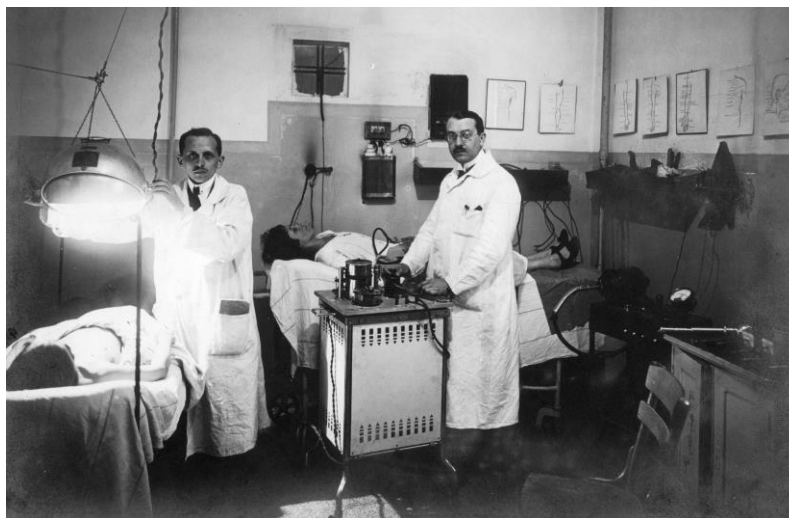
1922 júniusában fotózás zajlott a III. sz. Belklinikán. Ezek az életképek Győry Tibor (1880-1938) hagyatékaként¹⁰ fennmaradtak, és szerencsére néhányon Dr. Soós Aladár is feltűnik, hol stílszerűen ebéd közben (7. ábra), hol a könyvtárban elmélyülten olvasva (8. ábra), hol pedig betegevizsgálat közben (9. ábra). Kedélyes, nyugodt klinikai mindennapok bontakoznak ki előttünk a képek tanulsága szerint. Mentorát, Korányit minden nap konflis várta, hogy a Gundel étteremben költhesse el ebédjét, majd némi szieszta után folytatta munkáját. Morcos volt, szinte minden róla készült képen, ám tettei jó szándékú racionalitásról tanúskodnak.

7-8. ábra az orvosi team ebéd közben és a könyvtárban

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

dr. Solymosi Dóra doktorandusz

9. ábra Soós Aladár professzor munka közben

Tevékeny évek, készül a maradandó életmű

1924-ben Ludolph Brauer professzor (1865-1951) meghívására Soós az eppendorfi klinikán dietetikai osztályt szervezett és mind elméleti, mind gyakorlati órák keretében tanította a klinika munkatársait. A professzor nagy elismeréssel beszélt Soósról.

Ebben az évben jelenik meg első könyve, mely „A diétás konyha technikája¹¹” címet viselte. A könyvhöz írt előszóban Korányi professzor a következőket írja: „*Meggyőződésem, hogy megírásával komoly szolgálatot tett a magyar gyakorló orvosoknak.*”

A Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karának 1924. november 16-án tartott tantestületi ülésén¹² Soós „A belső betegségek diétás kezelése és therapiája” című tárgykörből magántanári kinevezésért folyamodott. Kérvényét a testület első fokon való elbírálásra Korányinak adta át. A következő ülésen (1924. december 2.) Korányi beszédében referálta Soós életútját és kutatási terveit az Orvostudományi Testület számára, mely szerint kutatási területe az élelmiszertant, a tápszerhatástant, a konyhatechnikát, valamint az általános és speciális diétás terápiát öleli fel. Nemcsak tudományos, hanem fontos országos érdek fűződik ahhoz, hogy egyetemünkön a diétás therápia technikájának alapos elsajátítása lehetővé váljék – fogalmazott Korányi.

Továbbá kiemelte beszédében, hogy Soós már nem csekély tanítási tapasztalattal is rendelkezik. Összefoglalásul elmondta, hogy „*Nagy szorgalma, munkakedve, amely irodalmi tevékenységében is értékes kifejezésre jut, kifogástalan egyénisége előttem kétségtelenné tesz, hogy habilitáltatása esetében magántanári karunknak érdemes tagja lesz.*”

Az előterjesztés után titkos szavazás vette kezdetét, melynek eredményeképpen 25 szavazat közül, 23 igennel és 2 nem ellenében a Kar elfogadta Korányi ajánlását, melynek folyományaként végül Soós doktor elnyerte magántanári kinevezését (10. ábra).¹³ Soós doktor habilitációja után is folytatta a Klinika diétás konyhájának igazgatását és a tanítást sem hagyta abba.

Magántanár neve	Habilitatio	
	idője	tárgya
D. Karcsag László	1882/1883 okm.	a belső betegségek therapiájának különös tekintettel a hasbetegek orvoslására
D. Soós István Madár.	1886/1887 okm.	a belső betegségek orvoslásának különös tekintettel a hasbetegek orvoslására
D. Bosnyai Anatól	24.09/1916 okm. 11.22/1921-26 okm. 11.22/1921-26 okm.	„opporcellulózist alkalmi szövettenyésztés és más magántanulmányok” „székrekedés a kórházban tapasztaltak” „alkalmi székrekedés tapasztalatai a kórházban”
D. Kovács Miklós	24.09/1916 okm. 11.22/1921-26 okm. 11.22/1921-26 okm.	„székrekedés a kórházban tapasztaltak” „alkalmi székrekedés tapasztalatai a kórházban”
D. Árkai János Solovay	24.09/1916 okm. 11.22/1921-26 okm.	„17 éves és a vesekövekkel szembeni kezeléséről” „székrekedés a kórházban tapasztaltak”

10. ábra magántanárok listája

Soós professzor egyszer azt vette észre, hogy öt betegből, akinek parajfőzeléket küldött fel a szobájukba, az egyik adag teljesen érintetlenül érkezett vissza. Nem volt rest, felment a „renitens” beteghez, hogy megtudakolja a nem evés okát.

- Mondja kérem, miért nem ette meg ezt a parajjt?
- Nem szeretem én kérem a parajjt, sose is szerettem – hangzott a válasz.
- Tudja maga mennyi vitamin, mennyi vas van benne?
- Tudom tanár úr kérem, de mit csináljak ha látni se bírom...¹⁹

Ilyen és ehhez hasonló történetek gondolkodtatták el Soós doktort, végül arra jutott, hogy „Minek adni a betegnek olyant, amit nem szeret, mikor orvosi szempontból csak az a fontos, hogy azt adjuk neki, amiben betegségének megfelelő, a betegségét gyógyító tápanyagok vannak, szénhidráttól a vitaminig. Adjuk neki azt, amit szeret.”¹⁹ A Klinika gazdasági hivatalában az ilyen és ehhez hasonló kijelentések mögött egyenes utat láttak az anyagi csőd felé, ám Soós professzor segített ezen a dolgon is. Volt olyan alkalom, hogy bement egy lázas legyengült beteghez és megkérdezte tőle, mit kívánna ma enni. Felcsillanó, szinte gyermeki szemmel érkezett a válasz: vanília fagyaltot. Természetesen egyetlen beteg kedvéért nem készíthetett aznap a konyha fagyaltkölteményeket, ezért Soós a szakácsnővel körbejárta a kórtermeket és megkérdezte kinek lenne kedve az adott napon fagyaltot enni. Ha már kb. nyolc fő jelentkezett, gazdaságilag nem volt veszteséges elkészíttetni a kívánt ételt, a betegek számára pedig kifejezetten előnyös volt, főleg lelkileg. A lényeg, hogy a diétával élő beteg ne érezze, hogy ő diétán él, legyen meggyőződve arról, hogy menüjét ő maga választotta. A közvetítő szerepe a legfontosabb, mint ahogy egy étteremben az ügyes pincér beafsteakot ad a malacpörkölttel rendelő vendégnek, de olyan mesteri módon, hogy a vendég meg van

győződve róla, hogy ő eredetileg is azt akart enni. Így alakult ki a Klinikán a kötött menürendszer helyett a szabad választásos rendszer.

Újító gondolatai 1925-ben jelentek meg az „Étrendi előírások a gyakorlatban” című könyvében, amely 1944-ig öt kiadást ért meg. A szerző mentorának, Korányinak, ajánlotta művét¹⁴: „Életkialakító éveim emlékére ajánlom e lapokat tanító Mesteremnek báró KORÁNYI SÁNDOR professzor úrnak hálatelt szívvel és tanítványi ragaszkodással”. Könyvében, melyet egyben tankönyvnek is szánt először elválasztotta egymástól a táplálék és az élelem fogalmát, hiszen míg a tápláléknak csak anyag- és hőértéke van, addig az élelem az előbbieken felül még élvezeti értékkel is rendelkezik. Stílusos és tudományos étlaptervezés, anyagbeszerzés, előkészítés, elkészítés, tálalás, szállítás és elszámolás technikája – ezek a témakörök mind szerepeltek a diétás nének tananyagában, mely 3000 gépírással rendelkező oldal és hat nagy terjedelmű tankönyv volt. „Komplikált munka, melyet egyszerűen a *főzés* megjelöléssel nem lehet letudni. Tudomány ez és ezer ága van.”¹⁹

Hogy mennyire működött Soós elmélete a gyakorlatban? Legszemléletesebben egy 27 éves cukorbeteg földbirtokos betege anekdotája világíthatja ezt meg, akinek komoly nehézséget okozott mikor vendégei voltak vagy mulatságot tartott, mert a maga diétájával a többiek előtt neveltségesebbnek és tényleg betegnek érezte magát, így viszont, hogy a vendégsereg menüjét fogyasztotta rendszeresen szörnyen érezte magát egyensúlyából kibillent cukorháztartása miatt. Aztán szerződtetett egy konyhatechnikust, aki egycsapásra megoldotta a helyzetet. A földbirtokos jókat mosolygott magában, mert kitűnő konyhatechnikusa ahelyett, hogy neki külön főzne, mind a húsz vendégének cukorbeteg diétát adott, úgy hogy azok észre sem vették. Ez az igazi művészet – az anyaggal bánás művészete.¹⁹

1927-ben Soós doktort már nemcsak a III. sz. Belklinika, hanem az összes budapesti klinika ételmezésének gigászi feladatával bízták meg. Úgy esett, hogy betért hozzá egy „kávés” és ajánlkozott, hogy majd ő ellátja ezt az ételmezési feladatot, mégpedig úgy, hogy mindennap előre beküldi az étlapot, a betegek pedig kiválasztják, hogy mit akarnak enni következő nap. Ez a szikra kellett Soósnak, hogy összeálljon fejében a teljes rendszer, mely megoldotta a nem kis ételmezési feladatot. Kollektív, de szabadon választható rendszert vezetett be, elosztó tálalóval, ahova szakképzett embert, diétás néneket állított be.

Zseniális gondolat, de azt ne feledjük, hogy minden újító elme nehézségekkel küzd útjának elején. Mikor 1928-ban Hamburgban beszámolt róla, hogy hogyan forradalmasította a betegételmezést, saját bevallása szerint csak azért nem kövezték meg, mert a székek mellett nem voltak kövek...

Soós azonban tette dolgát, kidolgozta rendszerét és annak sikerét látva az újítóknak kijáró kételkedés is igen hamar lecsengett. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy ugyanott, Hamburgban nem sokkal a „köves” eset után előadását heves tapsviharral jutalmazták. A következő feladata a rendszer megtöltése volt szakképzett emberekkel, ételmezési technikusokkal, diétás nénekkel. Tananyagra volt szükség. Soós professzor megteremtette.

Az 1928. május 1-jén tartott kari ülés egy dietetikai intézet felállítását szorgalmazta, melynek vezetőjéül Dr. Soós Aladár magántanárt kívánta megbízni. Megbízatása a teljes klinikai ételmezés megszervezésére és továbbvezetésére szólt, mint az „egyetemi dietetika intézet” igazgatója”. A tervek szerint illetménye a VI. fizetési osztálynak felelt volna meg 500 pengő üzemi pótlékkal kiegészítve. A miniszter hajlandónak mutatkozott az új intézet felállítására, ám a javadalmazás tekintetében nem bizonyult ilyen nagyvonalúnak, hiszen annak fedezetét két tanársegédi állás megszüntetésével kívánta előteremteni. A kar az intézkedés ellen tiltakozva újra a miniszterhez fordult, és kérte, hogy változtasson szándékán és iktassa költségvetésbe a kérdéses összeget, és hagyja meg a megszüntetni tervezett tanársegédi állásokat.

Végül 1930 decemberében Soós Aladár megkapta kinevezését az új dietetika intézet igazgatói posztjára – a VI. fizetési osztály illetménye szerint.¹⁵ Az intézetet huszonhárom éven át vezette.

1931-ben a Nemzetközi Kórhákszövetség Dietetika Szakosztályának elnöke lett. 1935. december 19-én vette feleségül Komjáthy Gabriellát, aki 1909. szeptember 4-én született Dr. Komjáthy Pál és Jékely de Buly Izabella lányaként. Feltehetőleg két gyermekük született.¹⁶

1937. november 22-én, hétfőn este kilenckor a egyetemi tanár előadását hallgathatták meg a résztvevők az Erdélyi Múzeum Egyesület (Cluj-Kolozsvár) tudományos ülésén. Az előadás címe „Az élelmezéstan kialakulásának hatása a betegélelmezés irányítására” volt¹⁷. Az *Ellenzék* címet viselő kolozsvári független politikai, közgazdasági és társadalmi napilap, mely 1880-tól 1944-ig jelent meg elismerően nyilatkozott az „európai híru orvosvendégről”¹⁸. Az előadás után pár nappal részletesebb tudósítás¹⁹ is megjelent az orvosprofesszor előadásáról.

„Soós Aladár doktor talán a legközvetlenebb, legkeresetlenebb és leghumorosabb előadó tudós. Mondanivalója tudományos – de sohasem fárasztó. A mindennapi életből vett apró jelenetek előadásával teszi színessé, a laikus számára is élvezetessé mondanivalóját, az orvos és beteg közötti jeleneteket pompás előadó készségével valósággal megjáltssa. A diatétika komoly európai híru tudósa Soós professzor, az élelmezéstudomány egyik legnagyobb szaktekintélye középtermetű, szemüveges, végtelen szerény ember, aki, miután bemutatnak neki, elmondja milyen örömmel jött Erdélybe az EME orvosi szakosztályának meghívására, mennyire örül, hogy erdélyi orvoskollégái között lehet.”¹⁹

Soós doktor egy anekdotával kezdte előadását, hogy megvilágítsa tudományterületének létjogosultságát, nemcsak elméleti, hanem gyakorlati aspektusból is:

„A vizsgálatnak vége, az aggódó hozzátartozók kikísérik az orvost az előszobába, felsegítik a kabátját s aztán megkérdezik: És doktor úr kérem, mi adhatok neki enni? Hát valami könnyűt kérem – feleli az orvos – semmi fűszerest, ugyebár k-betűs főzeléket semmi esetre. Egy kis becsináltat adhatok neki? Hogyne, hogyne... becsináltat mindenestre. Hát lágy tojást... Az is kérem, persze, persze, persze... Az orvos elmegy, a háziasszony gondterhelten áll a beteg ágya mellett, aki kényes, válogatós, semmi se esik jól neki. Rettentő probléma ilyenkor a beteg élelmezése. Megtörténik, hogy álmából éjszaka verik fel a szerencsétlen orvost, hogy megkérdezzék: doktor úr kérem, nagyon szeretne egy kis sajtos makarónit enni, csinálhatok neki?”¹⁹

Soós a betegélelmezés problémáját tömören összefoglalta, miszerint ha a beteg otthon nem követi a gyógyélelmezés során tartott diétát, akkor egy „rövidebb ésszerű periódus után, hosszabb ésszerűtlen periódus következik”¹⁹. Úgy vélte „a diétás főzés eredménye nem a mérlegtől függ, hanem a főzésnél használt anyagok fizikai tulajdonságának egymásra való hatásától.”¹⁹

Előadása végén a professzor arról beszélt, hogy minél inkább vállalnak egyre nagyobb szerepet a tudományokban a nők, minél inkább képezik magukat annál inkább ártanak vele a család és a nép érdekének, ezért a nőket vissza kell csalogatni a konyhába, de úgy, hogy a konyhát laboratóriummá teszik. Hiszen lehet, hogy valaki remekül jól főz, de ugyanakkor elégtelenül táplálja családját, hiszen nem ugyanazok a táplálkozás-élettani szükségletei egy hetven éves nagypapának és egy hat éves kisgyereknek. Mai szemmel nézve talán annyival egészíthetjük ki a fenti a gondolatokat, hogy amennyiben nemcsak a nő vállán nyugszik az egész család ellátásának terhe, úgy bátran fordulhat a tudományok, képzések felé. Az otthoni minta és koszt azonban megkérdőjelezhetetlenül fontos szerepet tölt be, és ilyen módon, a családi körön túlmutatva egy nemzet egészségére is hatással lehet.

Végezetül arra biztatta a résztvevőket, hogy legyenek a gasztronómia Bartókjai és Kodályai – keressék, őrizzék a generációk óta továbbadott recepteket, konyhatechnikákat, mert ezek olyan kincsek, amelyekre érdemes vigyázni és a jövő generációinak megóvni.

Soós egyetemi kurzusa „A belső betegségek diétás kezelése és annak technikája” címet viselte és a rendelkezésre álló 1934-1935-ös²⁰ és az 1938-1939-es²¹ tanévre szóló tanrend szerint ezeket heti két órában hétfő délután öt és hét óra között hallgathatták a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem polgárai. 1938 szeptemberében²² a Nauheimben üléselő Nemzetközi Fürdőügyi Bizottság Kongresszusán mutatta be diétás étkezéssel szembeni munkásságát.

Az 1942. évi Országos Orvosi Kamara Cím- és Közegészségügyi Adattára a következőket írja: „sóvári Soós Aladár dr. egyetemi rendes kinevezett tanár, a Magyar királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Dietetika Intézet igazgatója, a Gazdasági Igazgatóság élelmezési osztályának megbízott vezetője. MAV szaktanácsadó. Szakterülete: belbetegségek. Oklevelét Budapesten 1912-ben szerezte. Címe: VIII. Üllői út 66/c.” Lakhelyét egy 1938-as lakjegyzék²³ is megerősíti. Az épület a mai napig szépen őrzi korabeli jellegét (11. ábra).

11. ábra Üllői út 66. Soós Aladár lakhelye

A második világháború után saját házában berendezett tankonyhában folytatta a diétás szakemberek képzését, a későbbiekben ezt az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézetben (ma: Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet) is folytatta, melynek dietetika osztályát 1953-tól nyugdíjazásáig vezetett professzor Tarján Róbert (1913-1979) igazgató felkérése alapján²⁴. Soós professzor 1967-ben hunyt el. Szellemi öröksége a mai napig hatással van a dietetika és a táplálkozástudomány művelőire.

1992-ben a Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége Soós Aladár-émlékérem alapításával fejezte ki tiszteletét a magyar dietetika atyja előtt. Az emlékérmeket a dietetikus hivatás kiemelkedő művelői vehetik át. 2008-ban a Semmelweis Egyetem Elméleti Orvostudományi Központ (IX. ker. Tűzoltó u. 37-43.)

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

dr. Solymosi Dóra doktorandusz

aulájában avatták fel Soós professzor A2-es méretű, álló formátumú bronz portrédomborművét, Magyar Balázs²⁵ alkotását. A Semmelweis Egyetem tizenkét neves orvosa között az alkotás méltó emléket állítva tiszteleg az orvosprofesszor munkássága előtt.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni a Semmelweis Egyetem Központi Levéltár minden munkatársának segítségét, de különösen Dr. Molnár László igazgató úrnak, hogy időt nem sajnálva lelkesen mesélt az összes felmerülő kérdéssel kapcsolatban.

A MNM Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár és Adattárban Ráczkevy Editnek és Dr. Kárpáti Attilának fáradhatatlanságukat és rugalmasságukat, mellyel minden apró-cseprő gond megoldódhatott, és végül eljuthattam a pályamunka elkészültéig.

Felemelő érzés volt olyan emberekkel találkozni és együtt dolgozni, akik hivatásukat kiemelkedő szinten művelik és mindezt életörömmel fűszerezik! Köszönöm nekik!

Irodalom

¹ Protocolla examinum rigorosum in Facultate Medica Regiae Universitatis Pestinensis – A Pesti Királyi Egyetem Orvostudományi Karának szigorlati jegyzőkönyvei 1907-1908, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.c.35.

² A Pesti Királyi Egyetem Orvostudományi Karának szigorlati jegyzőkönyvei – Az újrendszerű második orvosgyakorlati szigorlat jegyzőkönyvei, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.c.69.

³ A Pesti Királyi Egyetem Orvostudományi Karának szigorlati jegyzőkönyvei – Az újrendszerű harmadik orvosgyakorlati szigorlat jegyzőkönyvei, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.c.100.

⁴ Távozási bizonyítványok 1911/12-1916/17. tanév, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 2.c.2.

⁵ Egyetemes Orvostudományok Arany könyve 1878-1926., Semmelweis Egyetem Központi Levéltár

⁶ Az egy évi kórházi gyakorlatot kitöltött orvosdoktorok nyilvántartási könyve 1915/06 - 1917/18. Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.h.22.

⁷ Orvostudományi tanársegédek és gyakornokok eskükönyve 1898 – 1947, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.h.10.

⁸ FUCHS, Dénes, SOÓS, Aladár: *A benzolnak az emberi szervezetben való elégesi módjáról*, Magyar Orvosi Archivum 17., 1916.

FUCHS, Dionys, SOÓS, Aladár: *Über die Verbrennung des Benzols im Organismus des Menschen*. Physiologische Chemie, Separat-Abdruck aus Band p8, Heft 1 und 2, 1916.

<https://doi.org/10.1515/bchm2.1916.98.1-2.11>

⁹ MOLNÁR, Szilvia, CSAJBÓKNÉ CSOBOD, Éva, SOLYMOSI, Dóra: *Soós Aladár professzor munkássága a modern táplálkozástudomány perspektívájából*, Orvosi Hetilap (Közlésre elfogadott), DOI: 10.1556/650.2020.HO2648

¹⁰ Győri Tibor (1880-1938) iratai, A III. sz. Belklinikát bemutató fényképalbum (1922), Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 302.d.9.

-
- ¹¹ SOÓS, Aladár: *A diaetás konyha technikája*, Tudományos Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1924.
- ¹² *Protocolla sessionum Facultatis Medicae in Regia Universitate Pestinensi – A Pesti Királyi Tudományegyetem Orvostudományi Karának tanácsülési jegyzőkönyve*, 51. kötet, 1924/25. tanév, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.a.51.
- ¹³ A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvostudományi Karának magántanáraitak törzskönyve 1868-1927, Semmelweis Egyetem Központi Levéltár 1.h.6.
- ¹⁴ SOÓS, Aladár: *Étrendi előírások a gyakorlatban*, Orvosi Hetilap Kiadó, Budapest, 1944.
- ¹⁵ GYŐRY Tibor, nádudvari: *Az orvostudományi kar története 1770-1935*, Budapest, 1936.
- ¹⁶ Internetes közösségi családfakutató weboldal, URL:www.geni.com, lekérdezve: 2019.08.28.
- ¹⁷ Ellenzék, 1937. november 23., 58. évfolyam, 270. szám
- ¹⁸ Ellenzék, 1937. november 24., 58. évfolyam, 271. szám
- ¹⁹ Ellenzék, 1937. november 25., 58. évfolyam, 272. szám
- ²⁰ A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem tanrendje az 1934-1935. tanév második felére – Orvostudományi Kar
- ²¹ A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem tanrendje az 1938-1939. tanév első felére – Orvostudományi Kar
- ²² Magyar Országos Tudósító, 1938. szeptember 28., 20. évfolyam, 218.szám
- ²³ Budapesti háztulajdonosok címtára (név- és lakjegyzéke) 1938, Budapest, 1938.
- ²⁴ RIGÓ, János: *Dr. Soós Aladár, a dietetikai rendszer megalkotója*, Új Diéta 2007. 34 évf. 10. szám
- ²⁵ URL: https://www.kozterkep.hu/22511/Soos_Aladar_Budapest_2008.html#, , lekérdezve: 2019.08.20